

دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی

گروه علوم اجتماعی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته:

جامعه شناسی

عنوان پایان نامه:

بررسی مسئله شکاف نسلی،

(مورد تحقیق ایثارگران و فرزندان آنان در شهرستان اهواز)

پژوهشگر:

عبدالله فاضلی

استاد راهنما:

دکتر کریم رضادوست

استاد مشاور:

دکتر علی حسین حسین زاده

شهریور ۱۳۸۹

بسمه تعالی

دانشگاه شهید چمران اهواز

مدیریت تحصیلات تکمیلی

(نتیجه ارزشیابی پایان نامه دوره کارشناسی ارشد)

بدین وسیله گواهی می‌گردد پایان نامه آقای **عبدالله فاضلی** دانشجوی رشته **علوم اجتماعی - جامعه شناسی** از دانشکده **اقتصاد و علوم اجتماعی** به شماره دانشجویی **۸۷۳۹۷۰۴** تحت عنوان: **بررسی مسئله شکاف نسلی، مورد تحقیق ایثارگران و فرزندان آنان در شهرستان اهواز**

جهت اخذ **درجه کارشناسی ارشد** در تاریخ **۱۳۸۹/۰۶/۳۱** توسط هیئت داوران مورد ارزشیابی قرار گرفت و با درجه **تصویب** گردید.

امضا	مرتبه علمی		۱- اعضا هیئت داوران:
	استادیار	دکتر کریم رضادوست	الف - استاد راهنما:
	استادیار	دکتر علی حسین حسین زاده	ب - استاد مشاور:
	استادیار	دکتر عبدالرضا نواح	ج - داور ۱:
	استادیار	دکتر معصومه باقری	د - داور ۲:
ه - نماینده تحصیلات تکمیلی دانشگاه (استاد ناظر):			
۲- مدیر گروه:			
	استادیار	دکتر علی حسین حسین زاده	
۳- معاون پژوهشی و تحصیلات تکمیلی دانشکده:			
		دکتر محسن دستگیر	
۴- مدیر کل تحصیلات تکمیلی:			
		دکتر پیغان	

چکیده پایان نامه

نام خانوادگی: فاضلی	نام: عبدالله
عنوان پایان نامه: بررسی مسئله شکاف نسلی، مورد تحقیق ایثارگران و فرزندان آنان در شهرستان اهواز	
استاد راهنما: دکتر کریم رضادوست	استاد مشاور: دکتر علی حسین حسین زاده
درجه تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: علوم اجتماعی
گرایش: جامعه شناس	
محل تحصیل (دانشگاه): شهید چمران اهواز	
دانشکده: اقتصاد و علوم اجتماعی	
تاریخ فارغ التحصیلی: چهارشنبه، ۳۱ شهریور ۱۳۸۹	تعداد صفحه: ۱۶۰
کلیدواژه ها: شکاف نسلی، ارزش های اجتماعی، تغییر ارزشی، نظام ارزشی، ایثارگران، ارزش های مادی/فرامادی	
چکیده: <p>شکاف نسلی یا تغییر ارزشی بین نسلی پدیده ایست که عموماً به واسطه ی تغییرات اجتماعی و اقتصادی (نوسازی) شکل می گیرد. پژوهش حاضر سعی در شناخت دقیق این پدیده و جنبه های مختلف آن دارد. این کار عموماً با بررسی و مقایسه نظام ارزشی دو یا چند نسل صورت می گیرد. جامعه مورد مطالعه در این تحقیق ایثارگران شهرستان اهواز و فرزندان آنان می باشد که از میان آنان تعداد ۶۰۰ نفر با روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفت. ابزار گردآوری داده ها در این تحقیق پرسشنامه نظام ارزشی رونالد اینگلههارت است که پس از بررسی اعتبار و پایایی آن، مورد استفاده قرار گرفت.</p> <p>نتایج بدست آمده نشان داده است که بین دو نسل در زمینه ارزشهای مادی/فرامادی، اقتصادی، سیاسی، جنسیتی، سطوح بهزیستی ذهنی و اعتماد بین فردی تفاوت معنادار وجود دارد؛ ولی در زمینه ارزشهای دینی، خانوادگی و اخلاقی و اجتماعی تفاوت معنادار مشاهده نشد. همچنین بین ارزشهای فرامادی و ارزشهای دینی رابطه ای معنادار وجود ندارد؛ اما بین پایگاه اجتماعی- اقتصادی و اولویت های ارزشی مادی/ فرامادی رابطه معنادار وجود دارد. از میان متغیر های مستقل، پایگاه اجتماعی اقتصادی بیشترین تأثیر را بر ابعاد نظام ارزشی داشت. پس از آن تحصیلات و جنسیت قرار گرفتند. در این میان، متغیر قومیت بر هیچکدام از ابعاد نظام ارزشی تأثیرگذار نبوده است.</p>	

اهدانامه

این مجموعه را به پدر و مادر

عزیزم تقدیم می‌کنم

قدردانی

از راهنمایی‌ها، مساعدت‌ها و پشتیبانی‌های بی‌دریغ استاد راهنمای خود، جناب **آقای دکتر رضادوست**، نهایت تشکر و قدردانی را دارم و صمیمانه سعادت و بهروزی را از درگاه ایزدمنان برایشان خواستارم. از استاد مشاور خود، جناب **آقای دکتر حسین زاده**، که در مسیر به سرانجام رسیدن پایان‌نامه حاضر با مشاوره‌های ارزنده‌شان مرا راهنمایی فرموده‌اند، کمال تشکر و امتنان را دارم.

فهرست مطالب

آ	مقدمه تحقیق.....
فصل اول: طرح تحقیق	
۱	مقدمه.....
۳	بیان مسئله.....
۵	ضرورت و اهمیت تحقیق.....
۶	اهداف تحقیق.....
فصل دوم: ادبیات تحقیق، پیشینه و چارچوب نظری	
۸	مقدمه.....
۸	ادبیات تحقیق.....
۸	ارزشها و مفاهیم مشابه.....
۸	ارزش و هنجار.....
۸	ارزش و گرایش.....
۹	ارزش و انگیزه.....
۹	ارزش و میل.....
۱۰	ارزش و نیاز.....
۱۰	ارزش و لذت.....
۱۰	مفهوم ارزش در حوضه های مختلف.....
۱۴	مفهوم نگرش.....
۱۶	مفهوم رفتار.....
۲۳	دیدگاه ها و نظریه های مربوط به ارزشها.....
۲۳	عوامل کسب ارزش از نظر موریس.....
۲۴	دیدگاه بجستون در مورد ارزشها.....
۲۶	کارل مارکس.....
۲۶	ماکس وبر.....
۲۷	امیل دورکیم.....
۲۸	تالکوت پارسونز.....
۳۱	رابرت مرتون.....
۳۲	جورج زیمل.....
۳۳	آنتونی گیدنز.....
۳۴	استوارت هال.....
۳۵	رفیع پور.....
۳۷	چلبی.....
۴۰	دیدگاه های مربوط به نسل و شکاف نسلی.....
۴۰	نسل.....
۴۱	شکاف نسلی.....
۴۳	پیشینه داخلی.....
۴۹	نقد و بررسی.....

۵۰	پیشینه خارجی
۶۱	نقد و بررسی
۶۲	چارچوب نظری منتخب
۷۹	فرضیات تحقیق

فصل سوم: روش شناسی

۸۱	مقدمه
۸۱	روش شناسی
۸۱	روش تحقیق
۸۲	ابزار جمع آوری اطلاعات
۸۲	نحوه تجزیه و تحلیل داده ها
۸۳	مقیاس سنجش نظام ارزشی اینگلهارت
۸۴	اعتبار
۸۵	پایایی
۸۶	واحد تحلیل
۸۶	جامعه آماری، حجم نمونه و روش نمونه گیری
۸۸	تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیر ها
۸۹	شکاف ارزشی بین نسلی
۸۹	ارزشهای مادی/فرامادی
۹۱	ارزشهای سیاسی
۹۲	ارزشهای اقتصادی
۹۲	ارزشهای اخلاقی و اجتماعی
۹۳	ارزشهای خانوادگی
۹۳	ارزشهای جنسیتی
۹۴	ارزشهای دینی
۹۵	اعتماد بین فردی
۹۵	بهبذیستی ذهنی
۹۶	پایگاه اجتماعی اقتصادی
۹۷	جنسیت
۹۷	قومیت

فصل چهارم: توصیف و تجزیه و تحلیل داده ها

۹۸	مقدمه
۹۸	توصیف نمونه و پردازش اطلاعات بدست آمده
۱۲۲	تجزیه و تحلیل داده ها
۱۲۳	نتایج مربوط به آزمون فرضیات
۱۲۳	آزمون فرضیه نخست
۱۲۳	آزمون فرضیه دوم
۱۲۴	آزمون فرضیه سوم
۱۲۴	آزمون فرضیه چهارم
۱۲۵	آزمون فرضیه پنجم

۱۲۵	آزمون فرضیه ششم.....
۱۲۶	آزمون فرضیه هفتم.....
۱۲۷	آزمون فرضیه هشتم.....
۱۲۷	آزمون فرضیه نهم.....
۱۲۸	آزمون فرضیه دهم.....
۱۲۸	آزمون فرضیه یازدهم.....
۱۲۹	آزمون فرضیه دوازدهم.....
۱۳۰	یافته های جانبی تحقیق.....
۱۴۰	خلاصه و نتیجه گیری.....

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۱۴۱	مقدمه.....
۱۴۱	شکاف نسلی.....
۱۴۲	یافته های بدست آمده از آزمون فرضیه ها.....
۱۵۴	یافته های جانبی.....
۱۵۵	نتیجه گیری.....
۱۵۷	محدودیت ها.....
۱۵۷	پیشنهادات.....
۱۶۰	منابع.....

پیوست ها

۱۶۳	پرسشنامه.....
-----	---------------

فهرست جداول

۳۳	جدول (۱-۲) مقایسه جوامع- پیوندها و پیامدها.....
۴۵	جدول (۲-۲) مناطق پنج گانه فرهنگی- اجتماعی کشور.....
۴۹	جدول (۳-۲) متغیر های مورد بررسی در ارزشها و نگرش های ایرانیان.....
۵۴	جدول (۵-۲) سنخ ارزشی بر حسب موقعیت اجتماعی اقتصادی.....
۵۵	جدول (۶-۲) ارزشهای دینی بر حسب گروه سنی.....
۵۶	جدول (۷-۲) ارزشهای اخلاقی و اجتماعی بر حسب گروه سنی.....
۷۰	جدول (۸-۲) مدل تحلیلی اینگلهارت از دگرگونی ارزشی.....
۹۸	جدول (۱-۴) توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب قومیت.....
۹۹	جدول (۲-۴) توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنس.....
۱۰۰	جدول (۳-۴) آماره های توصیفی مربوط به درآمد ماهانه خانواده پاسخگویان.....
۱۰۱	جدول (۴-۴) توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت مسکن.....
۱۰۲	جدول (۵-۴) توزیع فراوانی پاسخگویان (پدران) بر حسب متغیر تحصیلات.....
۱۰۳	جدول (۶-۴) توزیع فراوانی پاسخگویان (فرزندان) بر حسب متغیر تحصیلات.....
۱۰۴	جدول (۷-۴) توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب شغل.....
۱۰۵	جدول (۸-۴) آماره های توصیفی مربوط به متغیر سن پدران.....
۱۰۵	جدول (۹-۴) آماره های توصیفی مربوط به متغیر سن فرزندان.....

جدول (۴-۱۰) توصیف ارزشهای مادی/فرامادی.....	۱۰۶
جدول (۴-۱۱) ارزیابی ارزشهای مادی/فرامادی در بین پاسخگویان.....	۱۰۶
جدول (۴-۱۲) توصیف ارزشهای دینی.....	۱۰۷
جدول (۴-۱۳) ارزیابی ارزشهای دینی در بین پاسخگویان.....	۱۰۸
جدول (۴-۱۴) توصیف ارزشهای اقتصادی.....	۱۰۹
جدول (۴-۱۵) ارزیابی ارزشهای اقتصادی در بین پاسخگویان.....	۱۱۰
جدول (۴-۱۶) توصیف ارزشهای سیاسی.....	۱۱۱
جدول (۴-۱۷) ارزیابی ارزشهای سیاسی در بین پاسخگویان.....	۱۱۲
جدول (۴-۱۸) توصیف ارزشهای جنسیتی.....	۱۱۳
جدول (۴-۱۹) ارزیابی ارزشهای جنسیتی در بین پاسخگویان.....	۱۱۴
جدول (۴-۲۰) توصیف ارزشهای خانوادگی.....	۱۱۵
جدول (۴-۲۱) ارزیابی ارزشهای خانوادگی در بین پاسخگویان.....	۱۱۶
جدول (۴-۲۲) توصیف ارزشهای اخلاقی و اجتماعی.....	۱۱۷
جدول (۴-۲۳) ارزیابی ارزشهای اخلاقی و اجتماعی در بین پاسخگویان.....	۱۱۸
جدول (۴-۲۴) توصیف مفهوم اعتماد بین فردی.....	۱۱۹
جدول (۴-۲۵) ارزیابی مفهوم اعتماد بین فردی در بین پاسخگویان.....	۱۲۰
جدول (۴-۲۶) توصیف مفهوم بهزیستی ذهنی.....	۱۲۱
جدول (۴-۲۷) ارزیابی مفهوم بهزیستی ذهنی در بین پاسخگویان.....	۱۲۱
جدول (۴-۲۸) نتایج آزمون t مربوط به ارزشهای مادی پدران و فرزندان.....	۱۲۳
جدول (۴-۲۹) نتایج آزمون t مربوط به ارزشهای فرامادی پدران و فرزندان.....	۱۲۴
جدول (۴-۳۰) نتایج آزمون t مربوط به ارزشهای دینی پدران و فرزندان.....	۱۲۴
جدول (۴-۳۱) نتایج آزمون t مربوط به ارزشهای اقتصادی پدران و فرزندان.....	۱۲۵
جدول (۴-۳۲) نتایج آزمون t مربوط به ارزشهای سیاسی پدران و فرزندان.....	۱۲۵
جدول (۴-۳۳) نتایج آزمون t مربوط به ارزشهای جنسیتی پدران و فرزندان.....	۱۲۶
جدول (۴-۳۴) نتایج آزمون t مربوط به ارزشهای خانوادگی پدران و فرزندان.....	۱۲۶
جدول (۴-۳۵) نتایج آزمون t مربوط به ارزشهای اخلاقی و اجتماعی پدران و فرزندان.....	۱۲۷
جدول (۴-۳۶) نتایج آزمون t مربوط به اعتماد بین فردی پدران و فرزندان.....	۱۲۸
جدول (۴-۳۷) نتایج آزمون t مربوط به بهزیستی ذهنی پدران و فرزندان.....	۱۲۸
جدول (۴-۳۸) نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین ارزشهای فرامادی و ارزشهای دینی.....	۱۲۹
جدول (۴-۳۹) نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین پایگاه اجتماعی اقتصادی و ارزشهای مادی/فرامادی.....	۱۳۰
جدول (۴-۴۰) نتایج آزمون t بین جنسیت و ابعاد نظام ارزشی.....	۱۳۳
جدول (۴-۴۱) نتایج آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن بین تحصیلات و ابعاد نظام ارزشی.....	۱۳۶
جدول (۴-۴۲) نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین پایگاه اجتماعی اقتصادی و ابعاد نظام ارزشی.....	۱۳۹
جدول (۴-۴۳) نتایج آزمون تحلیل واریانس یک راهه بین قومیت و ابعاد نظام ارزشی.....	۱۴۰

نمودارهای تحقیق

نمودار (۲-۱) رابطه نگرش و رفتار.....	۲۰
نمودار (۲-۲) رابطه ارزش، نگرش و رفتار.....	۲۲
نمودار (۲-۳) عوامل کسب ارزشها از نظر مورس.....	۲۴

- نمودار (۲-۴) ساختار نظام کلی کنش ۲۹
- نمودار (۲-۴) دلالت گذاری و ارزشگری ۳۵
- نمودار (۲-۶) سنخ ارزشی بر حسب گروه سنی ۵۲
- نمودار (۲-۷) میزان حمایت از برابری جنسیتی بر حسب سن ۵۸
- نمودار (۲-۸) پیامد های اقتصادی بلند مدت ناشی از اخلاق پروتستان ۶۶
- نمودار (۴-۱) حجم نمونه به تفکیک متغیر قومیت ۹۹
- نمودار (۴-۲) حجم نمونه به تفکیک متغیر جنس ۱۰۰
- نمودار (۴-۳) حجم نمونه به تفکیک وضعیت مسکن ۱۰۱
- نمودار (۴-۴) ارزیابی شاخص ارزشهای مادی/فرامادی در بین پاسخگویان ۱۰۷
- نمودار (۴-۵) ارزیابی شاخص ارزشهای دینی در بین پاسخگویان ۱۰۸
- نمودار (۴-۶) ارزیابی شاخص ارزشهای اقتصادی در بین پاسخگویان ۱۱۰
- نمودار (۴-۷) ارزیابی شاخص ارزشهای سیاسی در بین پاسخگویان ۱۱۲
- نمودار (۴-۸) ارزیابی شاخص ارزشهای جنسیتی در بین پاسخگویان ۱۱۴
- نمودار (۴-۹) ارزیابی شاخص ارزشهای خانوادگی در بین پاسخگویان ۱۱۶
- نمودار (۴-۱۰) ارزیابی شاخص ارزشهای اخلاقی و اجتماعی در بین پاسخگویان ۱۱۸
- نمودار (۴-۱۱) ارزیابی شاخص اعتماد بین فردی در بین پاسخگویان ۱۲۰
- نمودار (۴-۱۲) ارزیابی شاخص بهزیستی ذهنی در بین پاسخگویان ۱۲۲
- نمودار (۵-۱) رابطه بین سنخ ارزشی و گروه سنی ۱۴۳

مقدمه

مفهوم «شکاف نسلی» یا «تغییر ارزشی بین نسلی» ناظر بر وجود اختلاف شدید فرهنگی و اجتماعی و تفاوت در باور ها، جهت گیری های ارزشی، هنجار ها و به تبع آن الگوهای رفتاری در میان چند نسل است.

اهمیت این پدیده برای مطالعات جامعه شناختی به آغاز قرن بیستم و خصوصاً دوران پس از جنگ جهانی دوم بر می گردد. در این دوران با جهانی شدن فرایند نوسازی و گسترش آن از کشور های پیشرفته صنعتی به جوامع در حال توسعه، شاهد تغییرات سریع و شدید در حوضه های مختلف اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی به ویژه در جوامع در حال توسعه بوده ایم. این تغییر و تحولات باعث ایجاد شکاف عمیق بین «اجتماع سنتی» دیروز و «جامعه مدرن» امروز گردید. پدیده ای که از آن به تقابل سنت-مدرنیته نیز تعبیر می شود. نسل هایی که در چنین شرایط متحول و متغیری پا به عرصه وجود گذاشته اند، دارای نگرش ها، ارزشها و جهانبینی های متفاوت و گاه متناقضی با نسل های پیش از خود بوده اند.

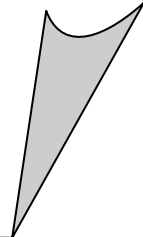
بنابراین، آنچه سبب ایجاد پدیده شکاف نسلی می گردد، تحولات سریع اقتصادی، سیاسی و اجتماعی است. لزوم انطباق با شرایط جدید، نسل های جوانتر را به پذیرش ارزشها، نگرشها و جهانبینی های نوین سوق می دهد، در حالی که نسل های قبل به واسطه رشد در شرایط متفاوت گذشته، دارای ارزشها، نگرش ها و جهانبینی های متفاوتی هستند. پس مسئله شکاف نسلی مربوط به جوامعی است که تغییرات عمیق را حوضه های مختلف تجربه نموده اند.

جامعه ایران نیز جامعه ای در حال گذار محسوب می گردد که تغییر و تحولات اقتصادی و سیاسی گسترده ای را به ویژه در سه دهه گذشته تجربه نموده است. تحولات مانند انقلاب، جنگ، رخدادهای دوران بازسازی و تحولات سیاسی و اجتماعی پس از آن، زمینه را برای ایجاد شکاف بین نسل ها مساعد ساخته است. نسل هایی که در دوران پس از انقلاب و جنگ رشد یافته اند، طبعاً دارای تفاوت های ارزشی و نگرشی با نسل های درگیر در چنین تحولاتی خواهند بود.

تحقیق حاضر که با هدف بررسی و شناخت جنبه های مختلف پدیده شکاف نسلی صورت گرفته است، در پنج فصل تنظیم گردیده است. در فصل اول به ارائه کلیات تحقیق شامل مقدمه، بیان مسأله، ضرورت تحقیق و سرانجام اهداف تحقیق پرداختیم. فصل دوم در بر گیرنده ادبیات نظری یا به عبارت دیگر پیشینه و چارچوب نظری تحقیق است. روش شناسی تحقیق نیز در قالب فصل سوم بیان گردیده است. ما در این فصل به موضوعاتی مانند روش تحقیق پژوهش حاضر و ابزار گردآوری داده ها، جامعه آماری و نمونه تحقیق و در آخر تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای تحقیق پرداختیم. فصل چهارم شامل دو بخش است که در بخش نخست آماره های توصیفی مربوط به نمونه تحقیق آمده است و در بخش دوم نیز به بررسی فرضیات تحقیق با استفاده از آزمون های آماری پرداختیم. در فصل پایانی نیز بحث و نتیجه گیری درباره یافته های حاصل از آزمون فرضیات تحقیق و همچنین محدودیت ها و پیشنهادات تحقیق ارائه شده است.

فصل اول:

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

تغییرات اجتماعی و فرهنگی در مقیاس و حوضه های مختلف موضوعی است که همواره مورد توجه جامعه شناسان بوده است. جامعه شناسان کلاسیک در چارچوبی کل گرایانه موضوع را مورد مذاقه خود قرار داده اند و عمدتاً با بهره گیری از تبیین های درونگرایانه به واکاوی چگونگی تحول و گذار تاریخی جوامع پرداختند. در دوره جدید جامعه شناسان با توجه به بسط و گسترش حوضه های نظری و تجربی جامعه شناسی و نیز تغییرات صوری و نوعی حادث شده در جوامع انسانی موضوع را به صورت مشخص تر مورد توجه قرار داده اند (آزاد ارمکی، ۱۳۸۶: ۱۱).

عنصر کانونی در تغییرات فرهنگی، « تغییرات ارزشی »^۱ است. ارزشهای اجتماعی از اساسی ترین عناصر نظام اجتماعی هستند که از طریق هدایت آنها می توان جامعه را به زوال یا تعالی کشاند. در واقع ارزشهای اجتماعی از عناصر کلیدی در نظام فرهنگی هر جامعه ای هستند و لذا شناخت آنها نقش بسیار مهمی در شناخت نظام فرهنگی دارد.

نقش و جایگاه ارزشها در کلیت نظام اجتماعی از آن رو است که دوام و بقای جامعه تا اندازه بسیار زیادی در گرو ارزشهای مشترک است. ارزشهای امور مطلوبی و مورد تأکیدی هستند که افراد جامعه را به هم پیوند می دهند و انسجام اجتماعی را در جامعه تقویت می کنند. اهمیت ارزشها به مثابه یکی از مهمترین عناصر نظام فرهنگی به اندازه ای است که بسیاری از جامعه شناسانی که دغدغه نظم داشته اند و بقا و دوام جامعه را بر تغییر و دگرگونی آن ارجحیت داده اند، مهمترین عامل نظم در جامعه را ارزشهای مشترک دانسته اند.

از منظر این دسته از جامعه شناسان، وجود ارزشهای مشترک نوعی علقه اجتماعی به وجود می آورد و لذا زمینه ساز نوعی پیوند میان افراد در جامعه می گردد. از سوی دیگر، وجود ارزشهای مشترک می تواند در زمینه هویت بخشی و هویت یابی اجتماعی مؤثر افتد و در تقویت هویت های جمعی مدخلیت داشته باشد. در واقع نظام ارزشی مشترک نوعی اجماع و وفاق و نوعی قاعده مندی و نظم در کلیت حیات اجتماعی به وجود می آورد (معید فر، ۱۳۸۶: ۱۹). از دیگر موارد اهمیت ارزشها این است که ارزشها به مثابه پدیده های اجتماعی نقش اساسی ای در شکل گیری کنترل و پیش بینی کنشها و گرایشهای افراد جامعه داشته، عنصری مرکزی در ساختار فرهنگی جوامع به شمار می روند. ارزشها در ابعاد مختلف کنش تاثیرات عظیمی در پی دارند که در ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، مذهبی و... اعضای جامعه در کوتاه مدت و بلند مدت قابل مشاهده است. بیشتر کنش افراد ناشی از درونی شدن ارزشها آن جای جامعه در طی دوره رشد فرد است و درونی شدن ارزشهای جامعه در فرد است و درونی شدن ارزشها در هر نسل به پیدایش "نسل ارزشی" آن جامعه در مقطعی خاص می انجامد (یوسفی، ۱۳۸۳: مقدمه).

از آنجا که ارزشها وسیله همبستگی اجتماعی هستند، انتقال ارزشها باعث "پیوستگی فرهنگی" می شود. "تداوم فرهنگی" نیز به عنوان نقطه مقابل "گسست فرهنگی" در "گرو" انتقال فرهنگی "نهفته است و انتقال سوگیری های ارزشی موضوعی کانونی در ابقاء یا تغییر ارزش هستند. با این حال فرایند های انتقال فرهنگی نمی تواند به صورت پایدار در نسل های متوالی حادث شود، بلکه انتقال فرهنگی در جایی بین انتقال کامل - بدون هر گونه تفاوت بین والدین و فرزندان - و انتقال کاملاً ناقص - بدون هیچ گونه تشابه بین والدین و فرزندان - قرار دارد. پیامد هر کدام از این دو می تواند برای جامعه بفرنج باشد. انتقال کامل اجازه نوآوری و تغییر نمی دهد. بنابراین توانایی واکنش به موقعیت های جدید را ندارد. در حالی که شکست در انتقال نیز امکان اجازه کنش هماهنگ بین نسل ها را نمی دهد (یوسفی ۱۳۸۳، مقدمه).

گرچه در وضع یا اوضاع طبیعی در جامعه یک نظام ارزشی مشترک وجود دارد، اما از آنجا که گروه ها، قومیت ها و دسته بندی های مختلف اجتماعی درون جامعه وجود دارد، نوعی ارزشهای خاص و بعضاً متفاوت با ارزشهای کلی و عام جامعه نزد بسیاری از گروه ها، طبقات یا قشر های مختلف

اجتماعی وجود دارد. این امر به آن علت است که معمولاً متغیر هایی در جهت گیری افراد مدخلیت دارند و نوعی « تفاوت ارزشی » و « گاه تعارض ارزشی » بین ارزشهای یک گروه با بقیه جامعه یا گروه های دیگر به وجود می آورد. این امر نزد گروه هایی که در معرض جامعه پذیری های جدید و بعضاً متفاوت با جریان عمومی جامعه پذیری قرار دارند، بیشتر است. بنابراین همیشه امکان تغییر و دگر گونی ارزشی وجود دارد. به همین دلیل است که نمی توان ارزشها را به رغم پایداری و ثبات نسبتاً بادوامشان، کاملاً متصلب و غیر قابل تغییر دانست.

این ارزشها در یک فرایند تاریخی ساخت یافته و در جریان جامعه پذیری در افراد نهادینه می شوند. از آنجا که جریان جامعه پذیری یک جریان مادم العمر است، بنابراین امکان دگرگونی در نظام ارزشی در هر مقطعی از زندگی برای افراد وجود دارد (معید فر، ۱۳۸۶: ۲۰).

جامعه امروز کشور ما نیز با توجه به طی کردن روند نوسازی در روابط اجتماعی، زمینه مساعدی برای پدیده تفاوت ارزشی بین نسلی در خود دارد. " مدرنیته ایرانی " در طول دو دهه گذشته در ایران شکل گرفته است (آزاد ارمکی، ۱۳۸۷: ۱۸۱). پدیده شهر نشینی که یکی از پدیده های ملازم با مدرنیته ایرانی است تاثیرات گسترده ای بر جامعه و فرهنگ ایرانی داشته است. جوان بودن جامعه و وجود تعداد بسیار زیاد افراد در دوره کنونی، دورنمای آینده جامعه ما را تنها در سایه شناخت و فهم درست آن تصویر خواهد کرد (یوسفی ۱۳۸۳: مقدمه).

۱-۲- طرح مسئله

جامعه و فرهنگ عناصر مختلفی در یک کل هستند. آنها با یکدیگر ارتباط دارند، اما مترادف با هم نیستند. تغییر در فرهنگ موجب تغییر در جامعه می شود و بالعکس. یکی از ویژگی های مهم عصر حاضر، تغییرات سریع اجتماعی- فرهنگی است. تغییر و تحول همواره در طول تاریخ با زندگی اجتماعی انسان عجین بوده و از دیر باز نظر متفکران اجتماعی را به خود معطوف کرده است (مسقطیان، ۱۳۸۰: مقدمه). از کسانی مانند هراکلیتوس، فیلسوف یونان باستان با جمله مشهورش: " هیچ کس نمی تواند دو بار در یک رودخانه گام نهد"، تا جامعه شناسان عصر کنونی مانند کنت و دور کهمیم، که به بررسی تغییر و تحولات جوامع انسانی پرداخته اند.

تغییرات فرهنگی و درنگاهی کلی تر تغییرات اجتماعی، از چالش های ذهنی، جامعه شناسان اولیه بوده است. بدین مفهوم که تلاش بزرگان جامعه شناسی مانند دورکهایم، وبر، زیمل و ... در جهت تئوریزه کردن مفهوم فرهنگ و تغییرات فرهنگی بوده است و به جرأت می توان گفت که علت پیدایش رشته هایی مانند جامعه شناسی و مطالعات فرهنگی، تغییراتی بود که جهان از قرن ۱۸ به خود دید، مسئله این جامعه شناسان گذار از جامعه سنتی به جامعه مدرن بود (رضائیان، ۱۳۸۳: مقدمه).

این درحالی است که این تغییر و تحولات اجتماعی-فرهنگی برای جوامع جهان سوم (درحال توسعه) با دو قرن تاخیر، پس از جنگ دوم جهانی به عنوان یک پدیده و مسئله عمده بروز پیدا کرد. از پدیده هایی که در این مدت در زندگی انسان ها رخ داد، ظهور شهرهای متعدد تازه و گسترش شهرنشینی، و توسعه صنعت و تولیدات صنعتی بوده است. این امر خود نتیجه انقلاب صنعتی و ترقی اقتصاد سرمایه داری بوده است.

تغییرات اجتماعی در سراسر جهان طی قرون اخیر تأثیر شگرفی بر ساختار فرهنگی جوامع مختلف گذشته است. این تغییرات نه تنها بر تمامی بنیان های تمدن غرب اثر گذاشته، بلکه بر الگوی سنتی و روابط انسانی در شرق و کلیه جوامع اثر گذاشته است (منفرد، ۱۳۸۳).

«فرآیند نوسازی» گسترش موج وسیع صنعتی شدن به همراه توسعه وسایل ارتباط جمعی (ماهواره، اینترنت، تلویزیون ...)، در قالب "مراحل گذار"، باعث ایجاد تغییر و تحولات گسترده ای در حوضه های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی گردیده است. بسیاری از این تغییرات، متأثر از جایگزینی نسل هایی است که از پی هم می آیند، نسل هایی که به واسطه رشد یافتن در محیط اجتماعی و اقتصادی متفاوت، هریک دارای باورها، ارزشها و نگرش های خاص خود هستند، و با روی کار آمدن، سعی در تغییر جامعه در جهت ارزشها و نگرش های خود هستند (اینگلهارت، ۲۰۰۰). بنابراین تحول فرهنگی در تمامی جوامع انسانی امری بدیهی و طبیعی به نظر می رسد.

ایران هم به عنوان یک جامعه دارای تاریخ است و همراه با حرکت خود در بستر تاریخ، شاهد دگرگونی وسیع در عرصه های مختلف بوده است. در چند دهه اخیر در کشور ما به خاطر گسترش روز افزون نمونها و فرآورده های نوسازی که اغلب در حوضه اقتصاد، ظاهر شده است، تغییراتی در ارزشها،

هنجارها «شیوه زندگی»^۱ مردم رخ داده است. درباره این موضوع که آیا ارزشها و باورهای جامعه در دهه های اخیر، دگرگون شده است یا خیر، عقاید مختلفی ابراز شده است. برخی معتقدند که تحولات اخیر، موجب تغییرات در باورها و سنت های اجتماعی گردیده است و عده ای دیگر بر این عقیده اند که اعتقاد به سنت ها و ارزشهای جامعه با اندکی تغییر، همانند گذشته پا برجای است (آزاد ارمکی، ۱۳۷۹: ۴).

شروع تغییر و تحولات فرهنگی در طی دهه های اخیر در ایران، حاکی از تحول اساسی در ساختار نظام ارزشی است. وقوع این تحولات ناشی از تغییر و جابجایی در زمینه های جمعیتی و ساختاری در جامعه است. تراکم جمعیتی، از این حیث که موجب به صحنه آمدن خیل عظیمی از جوانان شده و همچنین تحولات گسترده در ساختارهای اقتصادی و سیاسی، باعث تغییرات اجتماعی و فرهنگی گردیده است.

تحقیقات مختلف نشان داده اند که ارزشهای مردم در حال دگر گونی است. در واقع تحقیق حاضر سعی دارد به بررسی این مسئله بپردازد، که وضعیت این دگرگونی ها در میان اقشاری که خود تجسم و نماد ارزشهای جامعه هستند (ایثارگران) چگونه است؟ آیا این تغییرات گسترده است یا جزئی؟ بیشتر در کدام حوضه ها رخ داده است؟ جهت این تغییرات به سوی کدام ارزشها (مادی یا فرامادی) است؟ و سرانجام اینکه آیا این تغییرات آنقدر شدید و گسترده است که بتوان از آن با عنوان "شکاف بین نسل ها" تعبیر کرد یا خیر؟

۱-۳- ضرورت و اهمیت تحقیق

بررسی و سنجش نظام ارزشی یک جامعه که عنصر کلیدی نظام فرهنگی محسوب می شود، دارای اهمیت اساسی است و شناخت آن نقش بسیار مهمی در شناسایی تحولات فرهنگی جامعه دارد. اهمیت این بررسی از آن رو است که ترجیحات و جهت گیری های ارزشی که مشخص کننده نسخه های کنشی افراد هستند، را معین می کند. با این التفات که ارزشها ریشه در باورها و عقاید یک جامعه دارند، و از آنجا که مطالعه تغییر ارزشی، روشی برای شناخت تحولات اجتماعی عمده در جامعه می باشد، می توان ادعان داشت که بر اساس تحولات ارزشی، جریان تحولات اجتماعی آینده در جامعه

1. Life-style

چگونه می باشد، گرچه باید ذکر کرد که این امر به نوبه خود به استمرار نظام اجتماعی می انجامد و به بهگشت اجتماعی و پویایی جامعه کمک می کند. پس نگاه علمی به بررسی نظام ارزشی و مسائل آن در سطوح ملی هر جامعه ای حاکی از اهمیت موضوع دارد (آزاد ارمکی، ۱۳۸۰: مقدمه).

جنبه کاربردی این پژوهش از دیگر عوامل ضرورت بخش می باشد. شناخت تحولات فرهنگی از اساسی ترین نیازهای بنیادی در امر برنامه ریزی فرهنگی است. نتایج بدست آمده در زمینه تغییراتی که در عرصه ارزشها و هنجارهای مختلف به وجود آمده می تواند سازمان ها، موسسات و مراکز فرهنگی را در امر برنامه ریزی یاری نماید. برای این کار ما باید در مورد دگرگونی ارزشی در جامعه خود به مطالعه و تحقیق بپردازیم. از آنجا که عوامل فرهنگی کمتر مورد ارزیابی کمی قرار می گیرند و نیز به دلیل فقر پژوهش های تجربی و داده های سری زمانی، عموماً درک درستی از دگرگونی فرهنگی و خصوصاً دگرگونی ارزشی در کشور وجود ندارد. این امر خصوصاً در نواحی که از پایتخت دورند، آشکارا، قابل مشاهده است.

از دیگر عواملی که انجام این پژوهش را ضرورت بخشید فقدان اطلاعات خصوصاً در زمینه ارزشهای قشر ایثارگران در کشور بود. تحقیقات زیادی در زمینه بررسی و سنجش ارزشها در میان اقشار مختلف جامعه از دانشجوی گرفته تا کارمندان دولت و دانش آموزان مدارس انجام گرفته است اما تاکنون تحقیق جامعی در این زمینه در میان اقشار ایثارگر صورت نگرفته است. این تحقیق در صدد است تا به گونه فقدان اطلاعات در این زمینه را جبران نماید.

این نوشته کوششی در جهت درک فرآیند دگرگونی فرهنگی و به بطور اخص « دگرگونی ارزشی بین نسلی» در میان خانواده های ایثارگر شهرستان اهواز است.

۴-۱- اهداف تحقیق

هدف اساسی این تحقیق بررسی و مقایسه نظام ارزشی ایثارگران شهرتان اهواز و فرزندان آنان، به منظور درک فرآیند دگرگونی ارزشی در میان این قشر است. این سنجش و مقایسه براساس مدل نظری و تجربی "دگرگونی ارزشی رونالد اینگلهارت" صورت می گیرد.